

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 20 april 2023

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 kommittédirektiv om en parlamentarisk trygghetsberedning (dir. 2020:32). Enligt direktiven ska en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning, biträdd av sakkunniga och experter, bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Genom tilläggsdirektiv den 26 augusti 2021 ändrades uppdraget till viss del (dir. 2021:62). Kommittén har lämnat två delbetänkanden (SOU 2021:85 och SOU 2022:67). Enligt direktiven ska kommittén slutredovisa sitt arbete senast den 31 oktober 2024. Dessförinnan ska en delredovisning lämnas den 31 oktober 2023.

Uppdraget ändras på så sätt att kommittén ska kartlägga kompetenser som är involverade i arbetet med att förebygga återfall i brott och analysera hur den samlade kompetensen gemensamt kan bidra i det återfallsförebyggande arbetet. Vidare ska kommittén genomföra en internationell jämförelse samt lämna förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas i syfte att minska andelen återfall i brott.

Återstående delar av kommitténs befintliga uppdrag utgår.

Utredningstiden förkortas. Uppdraget ska i stället redovisas redan den 30 april 2024.

Uppdraget att analysera samhällets samlade resurser för återfallsförebyggande arbete avseende dömda som har avtjänat en påföljd i anstalt eller frivård

Trygghet är vår tids stora frihetsfråga. Därför görs omfattande satsningar på rättsväsendet som omfattar både brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete. Insatser för att förebygga återfall i brott är en central del av det brottsförebyggande arbetet. Personer som upprepade gånger begår brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhällen. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete kan därför ge stora vinster, för den enskilda individen såväl som för samhället. En av Kriminalvårdens grundläggande uppgifter är att verka för att återfall i brott förebyggs, bland annat genom att samverka med andra aktörer i samhället.

I Riksrevisionens rapport från 2015 om samhällets insatser för att förebygga återfall i brott konstateras att de återfallsförebyggande insatserna inte täcker de stödbehov som Kriminalvården bedömer att klienterna har (RiR 2015:4). Riksrevisionens granskning visade att insatserna är för få och för dåligt samordnade, ofta kommer för sent och inte är tillräckligt anpassade till individen. Bland orsakerna finns även bristande samverkan mellan inblandade aktörer och otydligheter kring fördelning av ansvar och resurser. Med bättre planering och mer samverkan mellan ansvariga aktörer skulle befintliga resurser kunna användas bättre och få större effekt, enligt Riksrevisionen.

En utredare lämnade 2017 förslag på en modell för samverkan kring återfallsförebyggande insatser (Ju2016:E). Kriminalvården har därefter haft i uppdrag att bedriva och vidareutveckla försöksverksamhet med inslussning med utgångspunkt i utredarens förslag (Ju2018/02430, Ju2021/03980). Brottsförebyggande rådet (Brå) har utvärderat Kriminalvårdens försöksverksamhet med inslussningsgrupper, men det går inte att utifrån utvärderingen bedöma om Kriminalvårdens försöksverksamhet har minskat klienters risk för återfall i brott (Brå 2020:15). Utvärderingen indikerar dock förbättringar och en bättre långsiktighet i inslussningsarbetet.

Enligt den s.k. normaliseringsprincipen ska Kriminalvårdens klienter ha samma rätt till vård- och stödinsatser som övriga medborgare. Normaliseringsprincipen innebär att det generella ansvar som andra myndigheter har för t.ex. bostad, arbete samt hälso- och sjukvård även gäller Kriminalvårdens klienter. Kriminalvården är således inte ansvarig för att

tillgodose klienternas behov av arbete, hälso- och sjukvård, bostad m.m. Däremot är samverkan mellan Kriminalvården och andra samhällsaktörer en viktig del av det återfallsförebyggande arbetet. Många aktörer behöver arbeta tillsammans för att klienten ska kunna komma tillbaka till samhället. Kriminalvårdens mandat och ansvar gäller endast under den tid som klientens påföljd pågår, medan behoven ofta sträcker sig över längre tid.

För att samhället ska nå framgång i det återfallsförebyggande arbetet krävs därför en väl fungerande samverkan mellan Kriminalvården och andra samhällsaktörer som exempelvis hälso- och sjukvården, socialtjänsten, civilsamhället och andra statliga myndigheter. Kriminalvården konstaterar i sin slutredovisning av uppdragen om inlussning att det finns flera utmaningar med samverkan som ofta kan kopplas till olika aktörers skiftande uppdrag och processer. En annan utmaning med samverkan är att den tenderar att bli personbunden och därmed är sårbar för förändringar över tid. Det finns ett behov att se över samhällets samlade resurser avseende arbete med återfallsförebyggande insatser för de individer som har avtjänat en påföljd i anstalt eller frivård. Vidare finns det internationella exempel på andra sätt att organisera och bedriva ett samlat återfallsförebyggande arbete. Det finns därför anledning att inhämta erfarenheter från exempelvis våra nordiska grannländer.

Kommittén ska därför

- kartlägga vilka olika kompetenser som i dag är involverade i samhällets arbete med att förebygga återfall i brott avseende dömda som har avtjänat en påföljd i anstalt eller frivård,
- analysera om den befintliga kompetensen motsvarar behovet samt hur den samlade kompetensen avseende exempelvis kriminalvård, missbruks- och beroendevård, hälso- och sjukvård, socialtjänst samt det civila samhällets organisationer på ett bättre och effektivare sätt gemensamt kan bidra till att minska återfall i brott,
- genomföra en internationell jämförelse och lyfta fram goda exempel på hur det återfallsförebyggande arbetet är organiserat i andra jämförbara länder, och
- med utgångspunkt i den rådande normaliseringsprincipen lämna förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas i syfte att minska andelen återfall i brott.

Redovisning av uppdraget

För att skapa förutsättningar för Trygghetsberedningen att genomföra det nya uppdraget med förkortad utredningstid utgår återstående delar av kommitténs samtliga uppdrag enligt dir. 2020:32 och dir. 2021:62.

Utredningstiden förkortas. Uppdraget skulle ha slutredovisats senast den 31 oktober 2024. Uppdraget ska i stället redovisas redan den 30 april 2024.

(Justitiedepartementet)